

Keski-Suomen järvitaimen – elpyykö vai häviääkö?

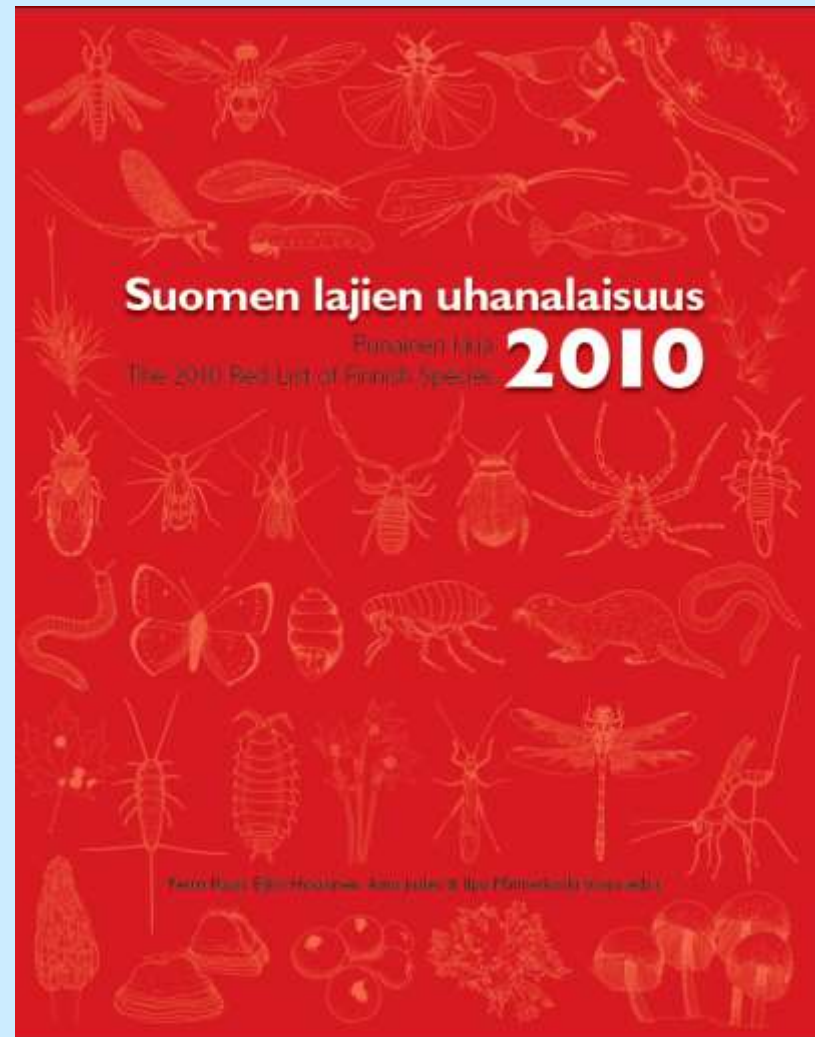

Jukka Syrjänen

Jyväskylän yliopisto ja Konneveden kalatutkimus ry
Järvitaimenkantojen suojelun ja kalastuksen yhteensovittaminen
Jyväskylä 25.5.2016

Vaeltavan taimenen tila Suomessa nyt

- Itämeren meritaimen luokassa "äärimmäisen uhanalainen" (Punainen kirja 2010)
- Järvitaimen napapiirin eteläpuolella luokassa "erittäin uhanalainen"
- Järvitaimen napapiirin pohjoispuolella luokassa "silmällä pidettävä"

Kymijoen vesistön järviolueen ja ravintokalavarojen tila

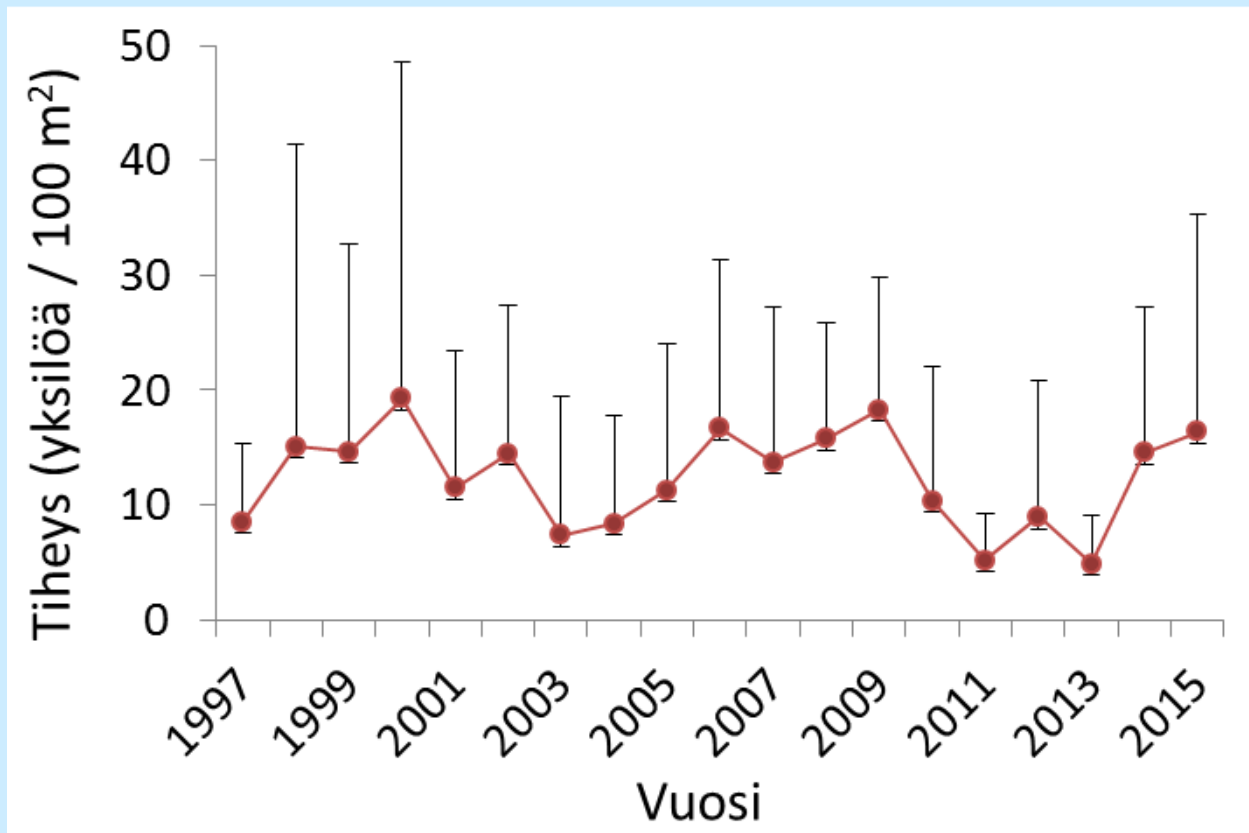
- Järvien ja pääreittien koskien vedenlaatu pääosin erinomainen tai hyvä, kuormitustakin esiintyy
 - Maa- ja metsätalous, turvetuotanto
 - Saarijärven reitti huonommassa tilassa
- Useat reitit, kosket ja joet yhä vapaita!
 - Rautalammin reitti, Kärnän reitti, Kivijärven reitin alaosa, Saarijärven reitin yläosa, Arvajan reitti, Kalkkistenkoski, Läsäkoski
 - Kaikki jokiluokan koskiuomat kunnostettu vuosia tai vuosikymmeniä sitten, osa kaipaa uusintakunnostusta?
- Purot perattuina, tierumpuja vaellusesteinä
 - Purojen potentiaalia taimenen lisääntymisalueiksi kartoitettu vähän
- Ravintokalakannat järvissä vaihtelevat
 - Muikkukannat vahvat 2010-luvulla

Lähihistoria ja nykytila

- Vaeltava villi taimen tavallinen 1950-luvulle asti
 - järvipyyntiä täkysiimalla ja nuotalla, virtavesistä padoilla ja tuulastamalla
- Kutukaloja pyydettiin kalanviljelylaitoksiin
 - 1920–1940-luvuilla kutukalojen keskikoko 69 cm ja 4,4 kg
- Järvitaimen lähes katosi vesistöstä 1960–1970-luvuilla
 - Pyynti voimistui järvillä ja virtavesillä
 - Sukukypsät kalat loppuivat myös Vaajakosken kalahissistä ja -tiestä
 - Arvajan reitillä viimeinen merkittävä villi kanta 1990-luvulle asti
- Taimen lisääntyy edelleen luontaisesti useissa koskissa
 - Kutevat kalat pääosin pienikokoisia ja paikallisia
 - Poikastiheys keskimäärin pieni, ≤ 10 yksilöä / 100 m²
 - Vaelluspoikasia lähtee yhä järville pieni määrä

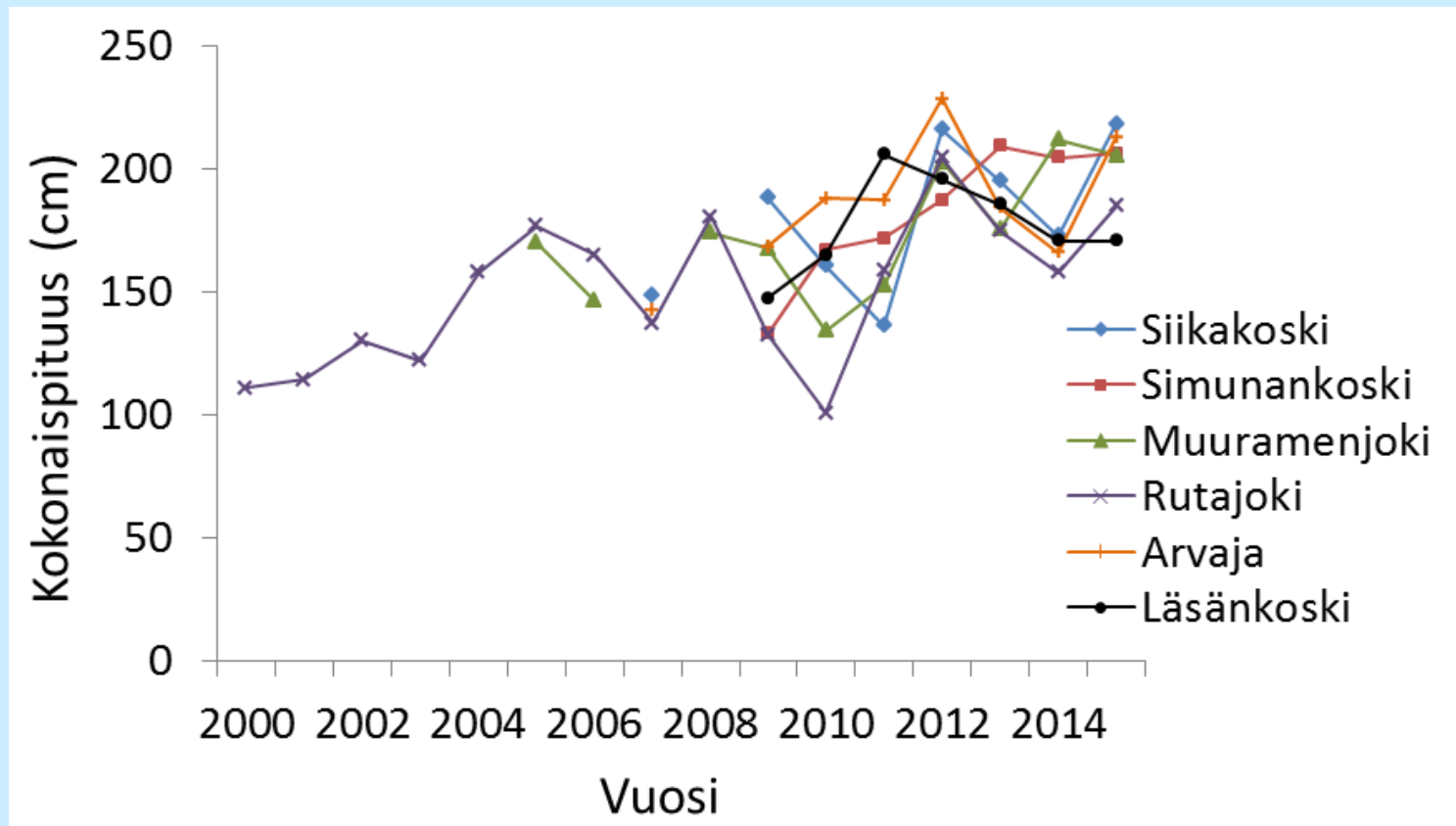
Kantojen kehitys 1990-luvulta 2010-luvulle

- Keski-Suomen ja P- ja E-Savon mittakaavalla poikastiheys tärkeimmillä virtavesillä pysynyt vakaana
 - Seurannassa vain osa kohteita, pula resursseista (=euroista)

Kantojen kehitys 1990-luvulta 2010-luvulle

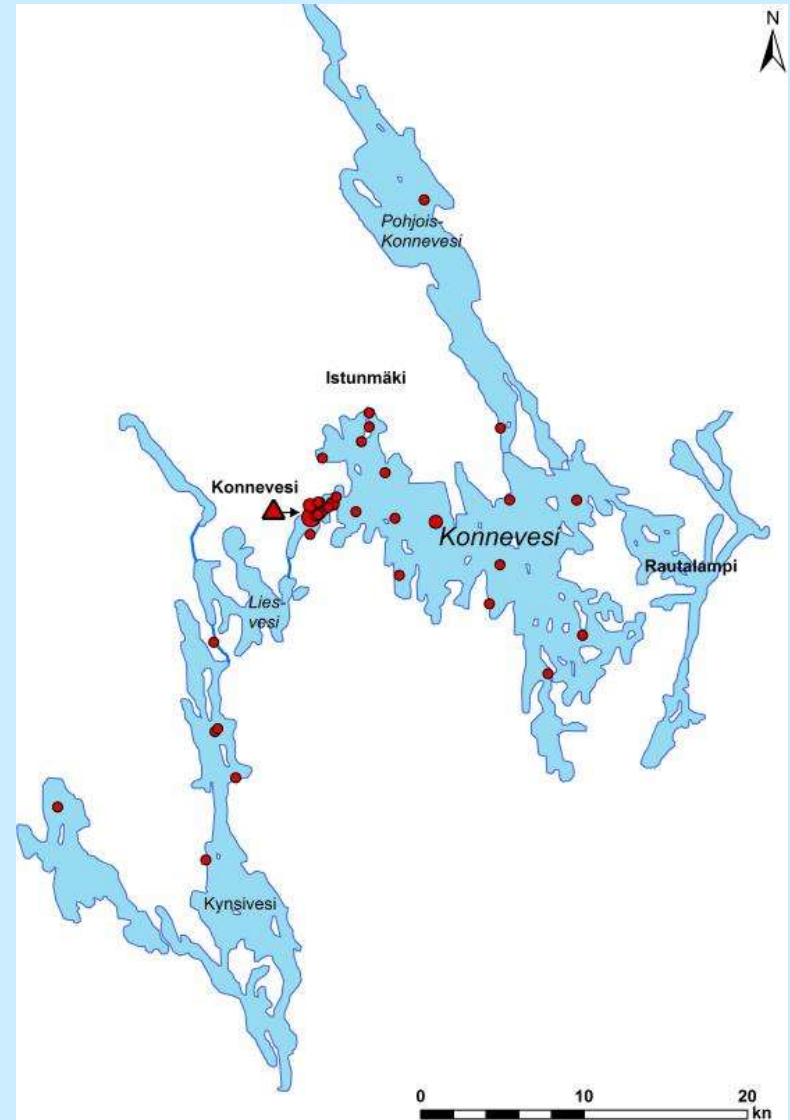
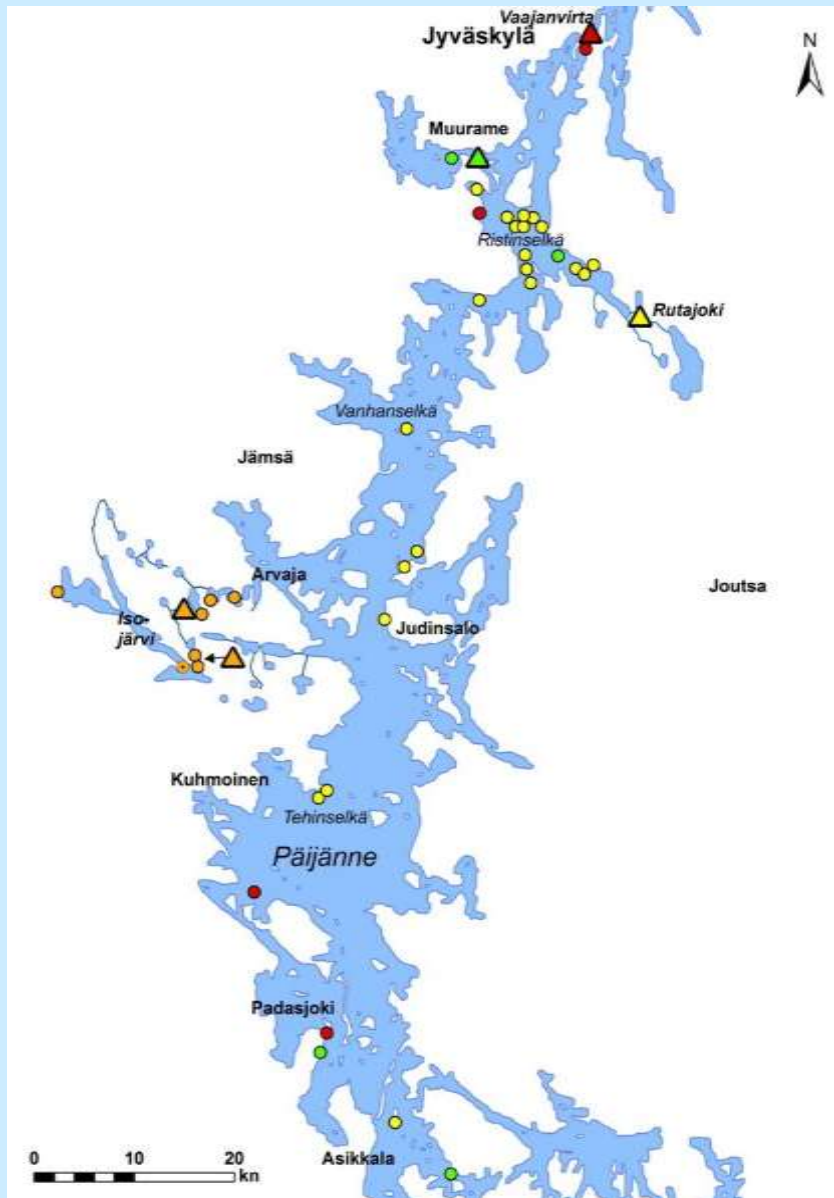
- 2010-luvulla kutupesien lukumäärä hieman lisääntymässä ja keskipituus nousussa
 - Seuranta-aika lyhyt, vain osa kohteista mukana, resurssipula

Sekalajikalastus taimenen ongelma

- Verkkokalastus taimenelle tuhoisaa
 - Kansainvälisesti verrattuna verkkoja pyynnissä edelleen erittäin paljon, vaikka verkkopyynti vähentynyt
- Uistelussa monikoukkuiset vieheet, monihaaraiset koukut ja väkäselliset koukut myös ongelma
- Lähes kaikki vaeltavat yksilöt kalastettiin pois ennen ensimmäistä kutuaan edellisen kalastuslain aikana
 - Kymijoen vesistössä merkitty 5762 jokitaimenta vuosina 1999–2013, merkkihavaintoja merkintävirtavesiltä ennen vaellusta 933 kpl, järviltä 107 kpl ja virtavesille kudulle palanneilta kaloilta 1 kpl
 - Merkityt järville vaeltaneet yksilöt pyydettiin keskimäärin 47 cm pituisina vuosina 2000–2013

Sekalajikalastus ja järvivaellukset

Elpyykö vai häviääkö järvitaimen?

- Poliittiset päätökset ratkaisevat!
 - Osakaskunnat, kalastusalueet, ELY, mmm, metsänomistajat, neuvontajärjestöt
- Vaelluskalakannat elpyneet aktiivisella politiikalla Irlannissa, Tanskassa, Ruotsissa
 - Vesistöt Suomessa yhtä hyvässä kunnossa
- Suurriistalajien kannat elpyneet Suomessa aktiivisella politiikalla
 - Hirvi, metsäpeura
 - Suurpedot
 - Hylkeet, saimaannorppaa rajoittaa verkkopyynti
 - Elpyykö taigametsähanhi, metsästyksen säätely alkanut?

Kalastuslainsäädäntö ja kalastuksen ohjaus, jos tavoitteena villien kantojen elvytys

- Villien järvivaeltajien kohtalo avainasemassa elvytyksessä!
- Villin taimenen rauhoitus vähentänee kalastuskuolevuutta
 - Istukkaiden alamitta 50 cm aiheuttanee huomattavaa kuolevuutta villeille yksilöille järvillä, istukkaiden 60 cm parempi villeille
- Kalatalousalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmat
 - Ohjaavatko kalastusta verkkopyynnistä vapa-, nuotta- ja katiskapyyntiin?
 - Rauhoitusalueita järviluusuihin, jokisuihin ja kapeikkoihin?
 - Saaliskiintiöt istukastaimenelle ja järvilohelle järville?
- Lajikohtaiset strategiat ja hoitosuunnitelmat
 - Rautalammin reitille hoito- ja kalastusehdotus
 - Nimetyt vesistöt, joissa järvitaimenkanta elvytettäisiin?
 - Määrälliset tavoitteet villien kantojen koolle?

Verkkomäärä kalastajaa kohti ja taimenen alamitta?

- Postikysely Kymijoen vesistön vapaa-ajankalastajille järvikalastuksesta (Muje ym. 2014)
 - Ryhminä osakaskuntien esimiehet, osakkaat ja aktiiviuintelijat eli kalastusseurojen jäsenet
- Noin 80 % vastaajista kannatti verkkomäärän säätelyä
 - Yhtä suuri kannatus kalastajakohtaiseksi määräksi 2, 4 ja 6 verkkoa
- Noin 75 % vastaajista kannatti taimenen kaikkien kutujokien lähialueiden rauhoitusta kalastukselta
- Noin 73 % vastaajista kannatti taimenelle (istukas ja villi) 60 sentin alamittaa
 - Yhtä suuri kannatus 50 ja 70 sentin alamitalla
 - Vanha kalastuslaki, villi ei vielä rauhoitettu
- konnevedenkalatutkimus.fi/pages/jaervitaimentyoeryhmae/raportit.php

Rauhoitusalueille tarvetta?

Erään taimenjoen sualue Rautalammin reitillä kesällä 2014

Virtavesikunnostukset ja istutuspolitiikka, jos tavoitteena villien kantojen elvytys

- 1980-1990 -lukujen virtavesikunnostusten kohteet kaipaavat täydennyskunnostuksia
- Purot pääosin perattuja, uomissa käytöstä poistuneita patoja
 - Kunnostettavaa vuosikymmeniksi
- Istutuksiin kuluu edelleen paljon varoja myös hyväkuntoisissa vesistöissä!
 - Kalastusalueet ja osakaskunnat istuttavat Rautalammin reitille kymmeniä tuhansia taimenia, kuhia ja siikoja vuosittain, miksi?
 - Osa istutuseuroista virtavesien inventointiin, kunnostuksiin, mäti- tai poikasistutuksiin, kantojen seurantaan?

Tutkimus ja menetelmäkehitys, jos tavoitteena villien kantojen elvytys

- Villien kantojen seuranta saisi olla jatkuvaa ja suhteellisen kattavaa maantieteellisesti
- Hoitomenetelmiä sopisi kehittää edelleen
 - Hoitomenetelmät (kunnostus, istutukset) eivät valmiita
 - Tarvitsevat tutkimusta avukseen!
- Tutkimus- ja seurantamenetelmissä myös kehitettävää
 - Dna-analyysit jo rutiinia Luken ja HY:n laboratoriossa
- Kuka vastaa kantojen seurannasta ja tutkimuksesta?
 - Luke säästää ja supistaa, sisävesillä hyvin vähän toimintaa
 - Yliopistoille seurannasta tai menetelmätutkimuksesta hitaasti julkaistavaa, ei erityisen hyvä aihe tuloksellisuuden kannalta
 - Kuka panostaisi EU-hankehakuihin?

Esimerkkinä hanke Järvitaimenkannat kasvuun

- Toimi Keski-Suomessa vuonna 2014, tiedotti taimenkantojen tilasta kalastusalueille ja osakaskunnille
- Tuotti taimenkantojen hoito-oppaan ”Järvitaimenkannat kasvuun yhteistyöllä”
 - https://issuu.com/jamk4/docs/j__rvitaimenesite_issuu/0
- Ehdotus taimenkantojen tilan tavoitteeksi vuonna 2020
 - Vaajakosken kalatiestä ylöspäin 20 yksilöä vähintään 60-senttisiä taimenia
 - Poikastiheys keskimäärin 20 yksilöä / 100 m² Keski-Suomen seurantakohteilla
 - Kutupesien keskipituus vähintään 200 cm Keski-Suomessa

Vertailu länsinaapuriin

- Vertailu samoilla tunnusluvuilla
- Esimerkkinä Päijänne ja Vättern
 - www.vattern.org

Piirteet

Päijänne

- Pinta-ala 1118 km²
- Keskisyvyys 16 m
- Valuma-alue 26460 km²
- Suurimmat tulojoet padottu, pienet joet pääosin vapaina
- Luusua vapaa, Kalkkistenkoski, 237 m³/s
- Vesi likaantui 1900-luvun alkupuoliskolla, puhdistunut
- Kaupunkikeskuksia rannalla
 - Jyväskylä, 120 000 asukasta
 - Jämsä, 20 000 asukasta

Vättern

- Pinta-ala 1910 km²
- Keskisyvyys 40 m
- Valuma-alue 6360 km²
- Ei suuria tulojokia, pienistä joista padottu puolet?
- Luusua padottu, Motala Ström, 36 m³/s
- Vesi likaantui 1900-luvun alkupuoliskolla, puhdistunut
- Kaupunkikeskuksia rannalla
 - Jönköping, 90 000 asukasta
 - Motala, 30 000 asukasta

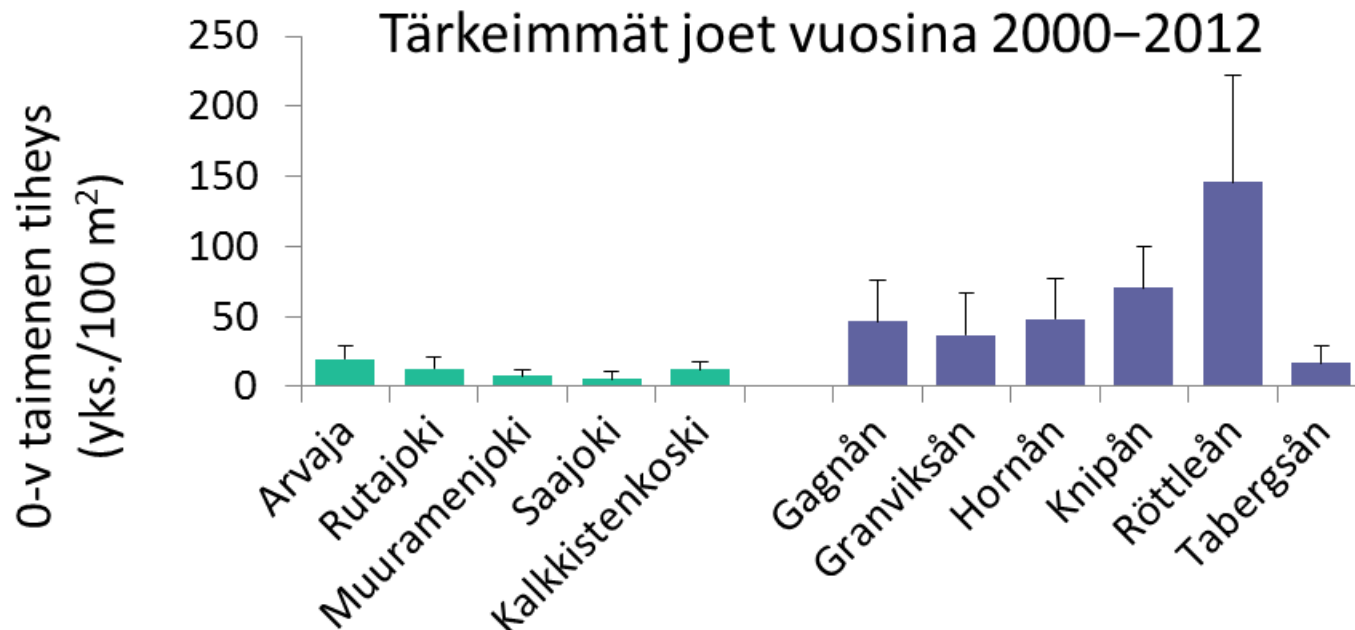
Järvitaimenen tila nyt: lisääntymisalueet ja poikastuotanto

Päijänne

- Taimenta nyt 10–20 pikkujoessa ja purossa sekä Kalkkistenkoskessa
- Poikastiheys pieni tai keskinkertainen

Vättern

- Taimenta nyt n. 60 pikkujoessa ja purossa
- Poikastiheys keskinkertainen, suuri tai erittäin suuri

Järvitaimenen tila nyt: järvivaihe

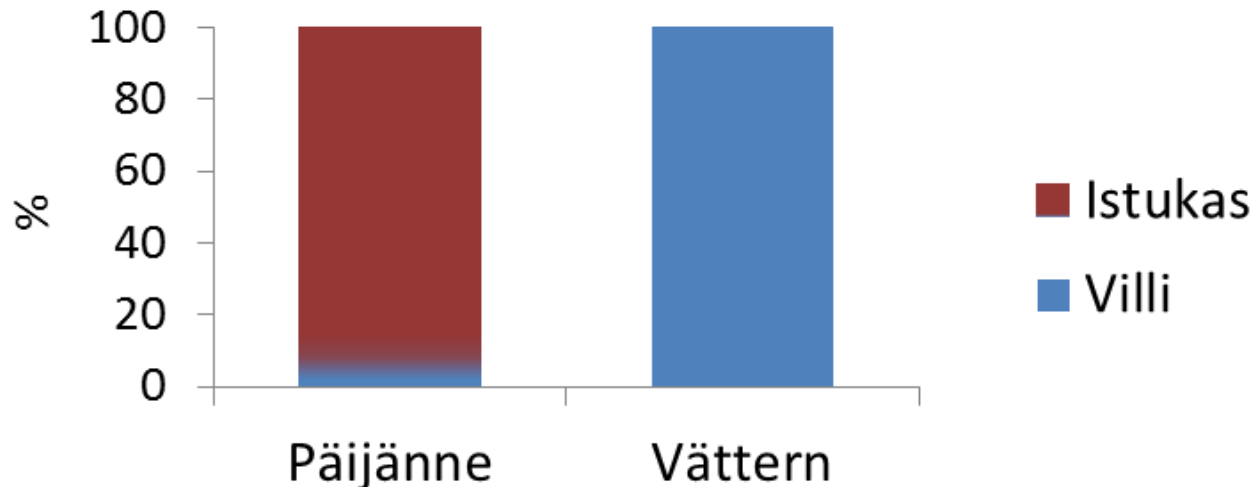
Päijänne

- 10 000–20 000 istukasta vuosittain 2010-luvulla

Vättern

- Ei taimenistutuksia!
- Vapaa-ajankalastuksen saalis 2010-luvulla 10–20 tonnia vuodessa

Istukkaiden ja villien osuus järvessä

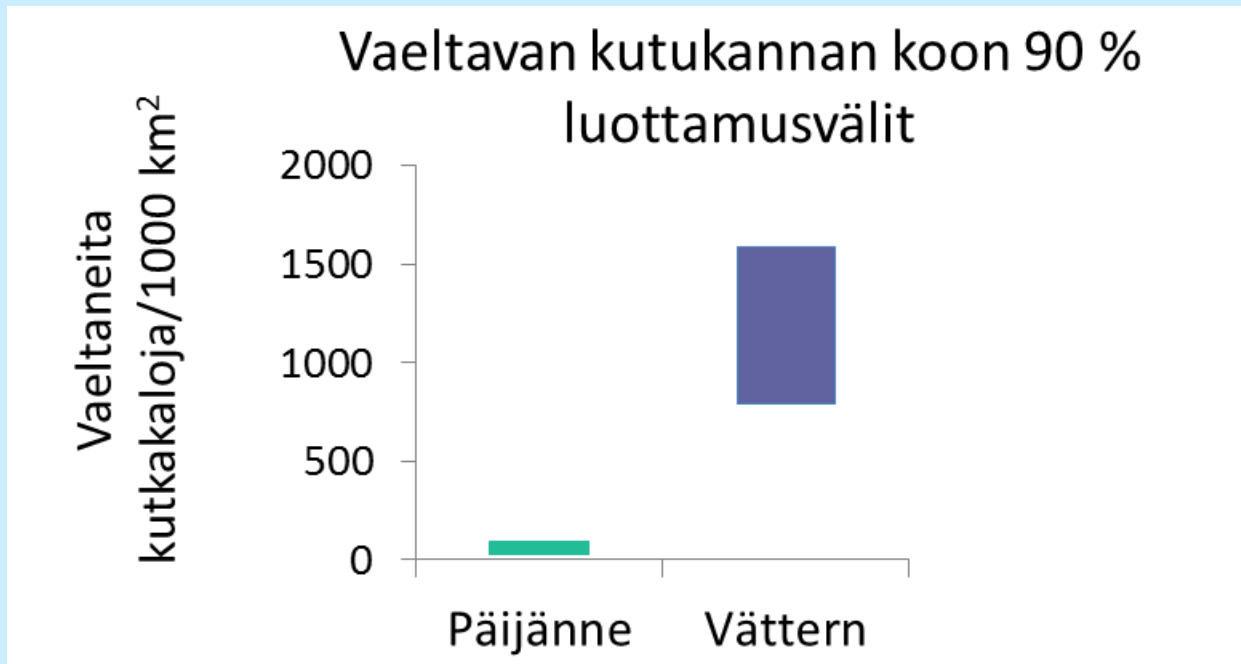
Järvitaimenen tila nyt: kutukannan koko

Päijänne

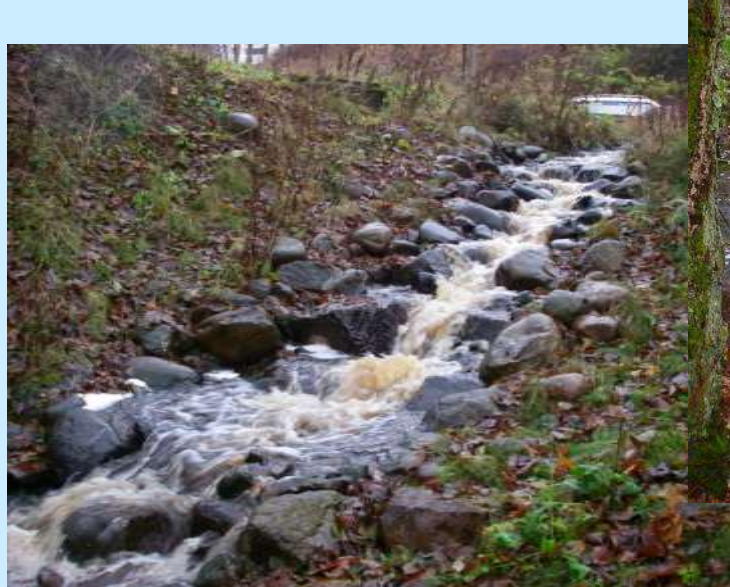
- Menetelmänä kutupesälaskenta

Vättern

- Menetelminä kalalaskuri, näköhavainnointi, rysäpyynti?, kutupesälaskenta?

Vätternin jokia ja pesälaskentaa vuosina 2012–2013

Entä pienempi vertailuvesistö?

Päijänne ja Kalkkistenkoski

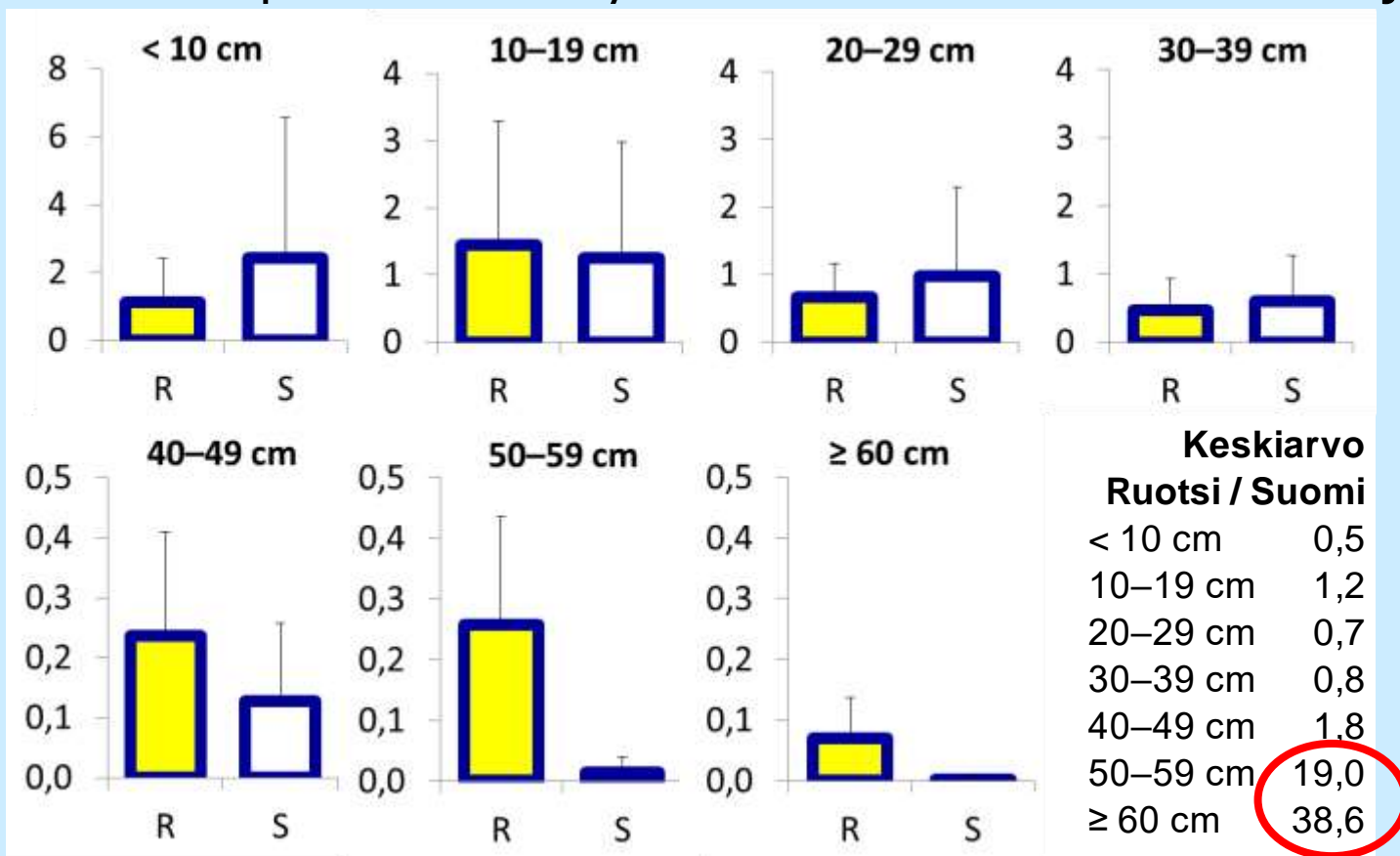
- Pinta-ala 1118 km²
- Keskisyvyys 16 m
- Kalkkistenkosken keskivirtaama 237 m³/s
- Kutupesälaskenta helpointa 2014, kahlaamalla 57 pesää
 - Syvemmillä lisää pesiä
- Pesien keskipituus 193 cm

Grecken ja Brunnshyttebäcken

- Gullspångsälvenin vesistössä
- Pinta-ala 20 km², luusua padottu
- Keskisyvyys 10 m
- Brunnshyttebäckenin keskivirtaama 0,2 m³/s
- Kutupesälaskenta 2014, 70 % koskialasta, 40 pesää
- Pesien keskipituus 250 cm
 - Kututaimenet keskimäärin suurempia Brunnshyttebäckenissä kuin Kalkkistenkoskessa

Entä muut kalalajit?

- Ruuhijärvi ym. 2014: Kuhan kalastuksen ohjaus ja sen ekologiset, taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset sisävesillä
 - Ruotsista mukana 22 kuhajärveä, Suomesta 39 kuhajärveä
 - Kuhan eri pituusluokkien yksikkösaalis Nordic-koeverkkojarjalla

Yhteistyökumppanit

Pentti Valkeajärvi, Kimmo Sivonen,
Olli Sivonen, Petri Heinimaa
Johnny Norrgård,
Konneveden kalatutkimus ry
Kala- ja vesistötutkimus Vesi-Visio

Kiitokset kuuntelusta!